

Miksi Jumalan kuoleman teologia nostaa päätään?

Tämän päivän teologisessa keskustelussa näkemykset kärjistyvät äärimilleen. Toisaalla nähdään Raamatun arvon uutta nousua, toisaalla taas Jumalan kuoleman teologian julistusta. Mistä tällainen kärjistyminen voi johtua?



Kuva: Timo Liiri

Vanhat ateistit astuvat esiin

Nietzschen paluu aatemaailman kentälle on tosiasia. Sekä Yhdysvalloissa että Britanniassa liikkeellä on julistajansa. Tunnetuin heistä on piispa Spong, jonka kautta ajatukset ovat tulleet myös suomalaiseen teologiseen keskusteluun.

Länsimaisessa ajattelussa ja kirkkojen teologiassa on jotain sellaista, joka jättää tilaa jopa nihilismille, Jumalan ja arvojen kieltämiselle. Keskeisin syy lienee jälleen kerran siinä, että aikamme filosofia ja sen ohjaama yleinen ajattelu ovat täysin materialistisia.

Jos Jumalalle ei jää tilaa ihmisen ajattelussa ja elämässä, hän on todellakin kuollut länsimaiselle ihmiselle. Jotkut teologit, kuten Spong, katsovat, että tämä on ainoa aito tapa selittää maailmaa. Siksi myös kirkon pitäisi sopeutua Jumalan kuoleman teologiaan.

Tässä tilanteessa teologit kääntävät katseensa ajatuksen keksijään, vanhaan filosofi Nietzscheen. Kirjassaan Antikristus ja monissa muissa teoksissaan hän sovelsi ateismiaan länsimaisen ihmisen elämäntulkintaan. Mutta mitä Nietzsche oikeastaan sanoi?

Mikä onkaan kuollut?

Lähtökohtana on rankka näkemys kirkosta ja uskosta. Nietzsche mielestä kristinuskon on ihmisiä alistava henkisen rajoittuneisuuden uskonto. Se ylläpitää orjamoraalia, joka saa ihmiset pysyttelemään mitättömyydessä. Juuri orjamoraali on Nietzscheen ajattelun tärkein termi.

Tämän orjuuttamisen käyttövoimana on käsitys synnistä. Nietzsche taistelee synnin ajatusta vastaan, koska hän valistuksen lapsena uskoo sen kuuluvan myyttien maailmaan. Ihminen ei todellisuudessa ole syntinen. Vain kirkko on valheellisella julistuksellaan väittänyt ihmisen elävän synnin vallassa.

Koska synti-kuvitelman alkuperä on Raamatussa, se on Nietzscheelle ”juutalainen” keksintö. Synnistä puhuminen on orjien kieltä tai vähintäänkin orjuuttajien kieltä.

”Synnin syntyperä. – Synti, niin kuin se nyt tunnetaan kaikkialla, missä kristinuskon vallitsee tai on joskus vallinnut: ’synti’ on juutalainen tunne ja juutalainen keksintö, ja kun ajatellaan tätä kaiken kristillisen moraliteetin taustaa, kristinuskon oli todella aikeissa ’juutalaistaa’ koko maailman. [...]” (Iloinen tiede).

Kristinuskon ongelma on Nietzscheen mukaan siinä, että se on toistanut juuta-

laisuuden harhat. Se on jatkanut samaa synnistä puhumista, josta jo Vanha testamentti puhui. Siksi kristinusko on yrittänyt juutalaistaa länsimaat. Orjuuttavan sanoman avulla se on siinä aika hyvin onnistunutkin.

Jumalan kuoleman teologiassa tämä kaikki täytyy muuttaa. Nietzscheläinen teologia pyrkii poistamaan kristinuskosta kaiken ”juutalaisen”. Jeesuksen juutalainen identiteetti, käsitys Messiaasta, rabbi-Paavalin sovituspoppi ja Vanha testamentti kaikkineen joutuvat lähtemään. Yllättäen kaava on sama kuin hieman myöhemmin Hitlerin ajan antisemitistisessä Saksassa, jossa luterilaisen kirkon oppi yritettiin puhdistaa juutalaisista aineksista. Meidän aikanamme yksityiskohdat ovat erilaisia, mutta perusajatus säilyy samana.

Aikamme maailma

Vilkaisu Nietzschin keskeisiin ajatuksiin selittää meille ainakin jotain siitä, miksi Jumalan kuoleman teologia astuu esille juuri nyt. Tekijöitä on ainakin kaksi. Ensinnäkin ihmiskäsitys on monien mielestä lopullisesti muuttunut. Toiseksi käsityksemme arvoista on kääntynyt lähes pääläelleen.

Kirkko on tänä päivänä ajautunut ristiin ympäri maailman kanssa – vaikka eräissä mielessä tilanne on ollut sama aina. Kristinuskosta vieraantunut maailma ei myönnä Raamatun ihmiskuvaa ja syntikäsitystä todeksi. Lisäksi käsitys oikeasta ja väärästä haetaan nykyään aivan muualta kuin Raamatun lehdistä.

Asian tekee erikoiseksi vain se, että nykyään tietyt papit ja piispat eri kirkkokunnissa toimivat samoin. Riita ja jännite on tullut kirkon sisälle. Nykyään on siis olemassa työntekijöitä ja julistajia, jotka eivät hyväksy oman kirkkonsa opetusta Jumalasta ja ihmisestä.

Esimerkiksi piispa Spong on tässä Nietzschin jälkeläinen. Hän on populari-

soinut Jumalan kuoleman teologian pääajatukset tavalliselle seurakuntalaiselle muokattuun asuun. Spongin ajattelussa näkyvät kaikki suuntauksen keskeiset piirteet, kuten persoonallisen Jumalan hylkääminen, kristinuskon kertomuksen kumoaminen sekä sovituksen ja anteeksiantamuksen syrjäyttäminen yli-ihmisen tieltä.

Teologian taitekohta

Jos pappi hyväksyy Nietzschin ajatukset, hän ei enää julista syntiä ja armoa. Hän ei voi puhua pelastuksesta. Eikä hän enää puhu edes persoonallisesta Jumalasta.

Tällainen kriisi paljastaa, että kirkko on osittain alkanut omaksua ympäröivän maailman materialistisia käsityksiä. Jumala kuoleman teologian saarnamiehet kyllä julistavat kirkon uudistamista, mutta heidän teologiansa ei uudistu Raamatun avulla. He haluavat sopeuttaa kirkon opetuksen ympärillä olevan yhteiskunnan käsityksiin. Sellaisella kirkolla ei enää ole Jumalaa, ei Kristusta eikä evankeliumia.

Vaikka tällainen postmoderniksi kutsuttu teologinen suuntaus on tällä hetkellä melko kapea, sillä on yllättävää nostetta. Se johtuu yksinkertaisesti siitä, että länsimainen kulttuuri-ilmasto on omaksunut postmodernismin käsityksiä. Ilmeisesti siksi myös piispa Spongin nihilistisistä ajatuksista on käyty Suomessa häkellyttävän laaja keskustelu. Jotkut papeista ovat täälläkin jo valmiita omaksumaan hänen käsityksensä.

Tällaisena aikana tarvitaan tarkkaa teologista analyysiä. Nyt on kysyttävä perusteluja. Kenenkään ei pitäisi hyväksyä nietzscheläisiä ajatuksia kirkkoon pelkästään siksi, että ne tuntuvat sopivan ajan henkeen.

Timo Eskola